

Nellie, a parti bárka egyet penderült a horgonya körül, és meg sem libbentve vitorláit, elpihent a vízen. Beállt a dagály, csaknem szélcsend volt; a kifelé tartó bárka nem tehetett egyebet, mint hogy várt, mikor fordul meg az áramlat.

A Temze torkolati öble egy végtelen vízi út eredőjének tűnt. A víz és az ég minden átmenet nélkül olvadt össze a nyílt tengeren. A csillogó környezetben úgy látszott, mintha az árral úszó bárkák rőt színű vitorláit, az élesen kidudorodó vörös vászonnyalábok és a ragyogó, fényezett pányvafák szinte állnának. A közeli település felett a levegő sötét volt, még távolabb pedig gyászos homályba sűrűsödött, mozdulatlanul ült a világ leghatalmasabb, legnagyobb városa fölött.

A hajótársaság igazgatója volt a kapitányunk és a házigazdánk. Mi négyen gyengéden néztük, ahogy a hajó orrában áll, háttal fordulva nekünk, és a tengert kémleli. A folyón leginkább ő idézte fel a tengert. Olyan volt, mint egy révkalauz, aki pedig a tengerészek szemében a testet öltött megbízhatóság. Nehezen tudtuk elképzelni, hogy nem odakint a csillogó folyótorkolatban végzi a munkáját, hanem a háta mögött terpeszkedő homályban.

Bennünket, ahogy azt már mondtam valahol, a tenger fűzött össze. Nemcsak a szívünket fogta egybe a hosszú távollétek idején, hanem elnézővé is tett egymással. Az ügyvéd – kedves öreg cimbora – hosszú éveinek és sok-sok erényének jutalmaként megkapta a fedélzeten levő egyetlen vánkost, és az ugyancsak egyetlen pokrócon feküdt. A könyvelő már kihozott egy doboz dominót,

és most egy játékházat épített. Marlow a bárka farában ült. Keresztbe rakta lábait, és a tatvitorlának támaszkodott. Külseje, aszketikus arca beesett volt, bőre sárga, háta egyenes, és ahogy karját lógatva, tenyerét kifelé fordítva üldögélt, egy bálványra emlékeztetett. Az igazgató, miután meggyőződött, hogy a horgony jól tart, hátrajött, és közénk ült. Váltottunk hanyagul néhány szót. Azután a bárka fedélzetére csend terült. Mi nem kezdtünk dominózni, ki ezért, ki azért; a töprengő hangulatunkhoz inkább a nyugodalmas nézelődés illett. A magasztos csöndben ragyogva közeledett az alkony. A víz békésen csillogott, a tiszta égbolt pedig makulátlan fényözönt árasztó, jóindulatú végtelenség volt; még az essexi lápok fölött húzódó köd is finom, szikrázó fátyolhoz hasonlított, amely a szárazföld erdő borította magaslatai fölött függ, és átlátszó redőzetbe öltözteti a lapályos tengerpartot. Csupán nyugaton, az öböl távolabbi vonulatai felett terpeszkedő homály sűrűsödött percről percre komorabbá, mintha a lebukó nap közeledte ingerelné.

És végre a nap ívelő és észrevehetetlen eséssel lehatnyatlott. Izzó fehérből sugár és melegség nélküli tompa vörösbe csapott át, mintha az embertömegek fölött terpeszkedő homály érintésétől halálra rémülve hirtelen ki akarna hunyni.

A tenger arca tüstént megváltozott, a magasztos látvány kevésbé ragyogó, de annál mélységesebb lett. A vén folyó, amely évszázadokon át oly híven szolgálta a partjait benépesítő embereket, napnyugtakor háborítatlanul elpihent széles öblében, és a világ legszélső határáig vezető vízi út nyugodt méltóságában terült szét. Nem egyetlen rövid nap: beköszöntő és máris örökre tovatűnő idő gyors lebbenésének tudatában, hanem a maradandó emlékek

fenséges fényében néztünk a tiszteletre méltó folyamra. És valóban, mi sem könnyebb az olyan ember számára, aki – így szokták mondani – hódolattal és szeretettel „követi a tenger hívását”, mint hogy a Temze alsó folyásában a múlt nagy szellemeit idézze föl. Az ár és apály itt szakadatlan szolgálatban fut előre és hátra, otthoni pihenésre vagy éppen csatába tartó hajósok és hajók emlékével terhesen. E folyó ismerte, szolgálta mindazokat a férfiakat, akikre a nemzet büszke, Sir Francis Drake-től Sir John Franklinig valamennyi lovagot, rangosat és rang nélkülit – a tenger nagy kóbor lovagjait. Hátán hordozta mindazokat a hajókat, amelyek nevei a múlt idő csillogó ékszelei, a kincsekkel dugig tömve hazatérő Arany Szarvastól, Drake hajójától kezdve – amit a gigantikus útja végén a királynő őfelsége személyesen látogatott meg – Franklin Erebusáig és Terrorjáig, amelyek másfajta hódításra indultak, és sohasem tértek vissza útjukról. Ismerte a hajókat és a hajósokat. Deptfordból, Greenwichből, Erithből vitorlázta el – a kalandorok és a telepések; a király hajói meg a kereskedők hajói; a kapitányok és az admirálisok, a keleti kereskedelem „csempészei” és a Kelet-Indiai Flotta megbízott „generálisai”. Az aranyvadászok és a hírnév megszállottjai mind e folyam hátán indultak útjukra, kezükben kard és gyakran fáklya, a szárazföld hatalmának küldöttei, a szent tűz egy-egy szikrájának hordozói. Hány nagy eszme vitorlázott el e folyam hullámain egy ismeretlen világ rejtelsei felé?! ... Emberek álmai, országok magjai, birodalmak csírái.

A nap leszállt, félhomály borult a folyamra, és a parton lassanként kigyúltak a lángok. A Chapman világítótorony, az iszapos síkságon emelt háromlábú építmény, éles fényt árasztott. A vízen hajók fényei úszkáltak – sok-sok

fölfelé és lefelé haladó fény. És távolabb nyugaton, a felső öbölben, a roppant város helyéről még mindig baljós jel árulkodott az égen: terpeszkedő homály a napsütésben, a csillagok alatt pedig sápadt ragyogás.

– És ez is – mondta Marlow váratlanul – valaha a föld egyik sötét vidéke volt.

Már csak ő maradt közülünk, aki még mindig a „tenger hívását” követte. Más rosszat nem lehetett mondani róla, mint hogy nem képviselte fajtáját. Hajós és mégis vándor, holott a hajósok, ha szabad ezt a kifejezést használni, az ülőfoglalkozásúak életét élik. Agyberendezésük az otthonülőké, és otthonuk – a hajó – mindig velük van, ugyanúgy hazájuk is – a tenger. Az egyik hajó meg olyan, mint a másik, a tenger pedig mindig ugyanaz marad. Környezetük állandóságában a sok idegen part, a sok idegen arc, az élet roppant változatossága csak tovasiklik, nem is a rejtelem érzetének fátyolával, hanem inkább valami könnyed, lenéző tudatlansággal borítva; mert a hajós számára nincsen más rejtelem, csupán maga a tenger, amely élete királynője – kifürkészhetetlen, akár a végzet. Ami aztán a többit illeti, munkájának végeztével, egyetlen alkalmi parti portya vagy dáridó elegendő arra, hogy feltárja előtte egy egész kontinens titkát, és ilyenkor többnyire ráeszmél, hogy ezt a titkot nem is érdemes megismerni. Ezért a hajóstörténetekben van valami közvetlen egyszerűség, mondanivalójuk egy feltört dióhéjban elfér. De Marlow nem volt tipikus hajós (eltekintve attól a hajlamától, hogy szeretett történeteket szövögetni), és számára egy jelenet mondanivalója nem belül rejtőzött, miként a mag, hanem kívül, mintegy beburkolta a mesét, amely csupán előhívta a lényegét, mint parázs a ködöt, ahogyan néha a holdfény kísérteties ragyogása láthatóvá teszi a ködszerű fényudvarát.